

Bojím se, že promarníme čas, ve kterém bychom se měli připravovat na odchod silné generace Husů

Nejchudší kraje dostávají na

Mimo velká města české regiony zůstávají, konstatuje nová studie, kterou teď pro Evropskou komisi dokončuje tuzemský ekonom Filip Pertold. Jak se k řešení regionálních i celostátních hospodářských problémů může postavit vznikající kabinet Andreje Babiše? „Dostihující vláda byla poměrně těžkopádná. Ta budoucí by mohla být akčnější díky tomu, že v ní bude jedna silná strana,“ míní ekonom z akademického pracoviště CERGE-EI a poradce ministerstva práce a sociálních věcí, který jinak vidí budoucnost spíše chmurně.

V připravované studii popisujete značné rozdíly mezi českými regiony. Praha, Brno a jejich okolí prosperují, zatímco zbytek země zaostává. Píšete, že je to spojené s množstvím problémů, jako jsou rozdíly v míře vzdělanosti, rozdílná obecní správa nebo stnulý pracovní trh. Který z těchto problémů je podle vás nejzávažnější?

Je důležité dívat se na to v mezi národním kontextu. Nervoznost jsou všude – a v leccem jsou u nás podobné tomu, co vidíme třeba na Slovensku nebo v Maďarsku. Když si ale vezmu srovnatelnou, byť větší zemi jako Polsko, něco bije do očí: v polských regionech je podíl vysokoškolských stabilně vyšší než u nás – zhruba o osm až deset procentních bodů.

Proč je vyšší podíl vysokoškolských tak důležitý?

Bez dostatečné kritické masy vysokoškolských do regionu nepřijdou podniky s vysokou přidanou hodnotou, což je s technologickým pokrokem stále zjevnější. I v průmyslu nebo řemeslech nakonec potřebujete lidi s vysokoškolským vzděláním, kteří se věnují plánování či organizaci.

Když kritická masa vysokoškolských chybí, nezvlní se místa s vysokou přidanou hodnotou. Místa s přidanou hodnotou totiž mají tendenci se přelévát dále a vytvářejí další dobře zaplacené pozice. V ekonomii tomu říkáme externalita: tam, kde je dost firem s vyšší produktivitou, rostou nakonec mzdy i lidem s nižší kvalifikací. V řadě českých regionů ovšem často vidíme, že vysokoškolské je opravdu kritický nedostatek – typický v Karlovarském kraji, ale nejen tam.

Roli to hraje i v řízení regionů. V Česku o řadě věcí rozhodují obce a kraje. I kvůli velkému množství obcí a krajů s nízkým podílem vysokoškolských tu ale není dost kvalifikovaných úředníků, kteří umějí připravovat rozvojové projekty, psát kvalitní žádosti a aktivně získávat národní a evropské dotace.

Existují výpočty, kolik regiony za další dobu načerpaly národních dotací a evropských fondů. A tam mě

šokovalo zjištění, že nejméně rozvinuté kraje na hlavu čerpají z celé republiky nejméně. Přitom pro ně existují speciální dotační programy.

Říkáte, že v Polsku mají podíl vysokoškolských v regionech i v celém státě vyšší. Co dělají Poláci lépe než my?

V Polsku bylo klíčové, že už dávno udělali reformu středoškolského vzdělávání. Dnes zhruba polovina polských žáků mří na všeobecné střední školy. To má dva efekty: nejenže víc mladých nastoupí na vysokou školu, ale hlavně se na ní udrží. U nás jde na vysoké školy poměrně hodně maturantů, ale mnoho z nich odpadne – často proto, že přicházejí z odborných škol, které je primárně nepřipravují na studium na vysoké škole. Polsko navíc dřív než my centralizovalo přijímačky a maturitny a dlouhodobě drží vyšší podíl všeobecných středních škol.

U nás přitom stále od některých stran zaznívá silná podpora technických oborů nebo například učilišť...

Problém jsou úzce zaměřené obory a nedostatečný důraz na obecné dovednosti přenositelné mezi různými typy zaměstnání.

Máme také potíž v tom, že je vzdělávání silně decentralizované. O středním fakticky rozhodují kraje, o základním zase obce. Ministerstvo školství má v ovlivňování struktury oborů omezené páky. Na místní úrovni pak působí silný tlak firem, jejichž byznys stojí na tradiční, úzce vymezené středoškolské kvalifikaci. Tomu odpovídá i skladba pracovních míst, která v regionech vznikají.

Takže je důraz na nižší kvalifikace.

Nazval bych to jinak. Pracovní síla v regionech je úzce kvalifikovaná na středoškolské úrovni. Takovým lidem se pak hůř adaptuje, requalifikace a přechody mezi zaměstnavateli jsou pro ně náročnější.

Neríkám, že odborné vzdělávání je špatné – problém je, že u nás přichází brzy, v patnácti nebo šestnácti letech, a má úzké zaměření. Část té odbornosti by se měla přesunout do profesně zaměřených bakalářských programů. Lidé by si nejdřív osvojili širší všeobecný základ a teprve pak se užěji profilovali na bakalářské úrovni. Výsledkem by byly lepší digitální dovednosti, schopnost pracovat s technologiemi a komunikovat.

Obecně platí, že tlak na vyšší vzdělání roste všude na světě – a my se tomu těžko vyhneme. Představa, že si tady v Česku vystačíme jen se střední školou, zatímco zbytek světa bude mít čím dál vyšší vzdělání, je prostě nerealistická.

NEPOPULÁRNÍ SLUČOVÁNÍ OBČÍ

Posunme se k tomu, co lze čekat od politiků. Podle dosavadních vyjednávání o nové vládě se zdá,

že ministerstvo školství připraví návrh ANO. To mluví o zvýšení platů učitelů nebo navýšení peněz pro vysoké školy. Jak takové sliby hodnotíte?

Slibovat víc peněz je vždycky snadné. Realita rozpočtu pak ale časem ukáže, že na to prostě nejsou prostředky. Nebo že existují jiné, vyšší priority. Program hnutí ANO na mě působí tak, že slibuje všechno všem. Mám ale značné pochybnosti, že všechny sliby skutečně půjde naplnit.

V programu hnutí ANO mi zároveň chybí to, co jsem už zmínil – větší důraz na všeobecné vzdělávání a dovednost. Etnym dnes jednoznačně říkáji, že potřebují pracovní sílu, která se umí neustále přizpůsobovat novým podmínkám. A přípravu k tomu dává právě všeobecné vzdělávání. Nemusíme tomu říkat gymnázia, můžeme mluvit o lyceích nebo o posílení všeobecného vzdělávachu základu na odborných školách.

Vedle toho je důležitá i proměna role vysokých škol. Ty regionální by měly být víc profesně a aplikacně zaměřené, ne soutěžit s univerzitami, které se snaží dělat výzkum na mezinárodní úrovni. Například Německo ukazuje, že systém profesních vysokých škol může fungovat výborně.

Ve studii narazíte i na podobu českých samospráv. S více než šesti tisíci obcí má Česko nejroztržitější obecní strukturu v celém OECD. Národní ekonomická rada vlády už dříve kabinetu Petra Fialy neúspěšně navrhovala obce slučovat. Je vůbec něco takového politicky přichozí?

Určitě není. Takže se musíme naučit žít se šesti tisíci obcí, které mají různé síluou administrativu. Samotné přímé náklady – platy úředníků nebo uvolněných starostů – nejsou to nejdostatečnější. Problém je v rozhodování o ekonomickém rozvoji: jestli třeba dovolíte bývalé JZD přebudovat